

Civilsamhällets kontakter med utsatta för människohandel 2022

Plattformen Civila Sverige mot människohandel samlar ett 20-tal organisationer inom ramen för civilsamhället och verkar för att utsatta för människohandel och människohandelsliknande exploatering ska få det skydd och stöd de behöver och har rätt till enligt internationella överenskommelser. Vi utgår från de mänskliga rättigheterna och är som plattform politiskt och religiöst obunden. För mer information se www.manniskohandel.se

Sammanfattning

Denna rapport omfattar civilsamhällets kontakter med potentiella¹ offer för människohandel eller människohandelsliknande exploatering, samt deras barn eller andra nära anhöriga under år 2022. Barn till potentiellt direkt utsatta offer för människohandel inkluderas i rapporteringen som indirekt utsatta. Om ett barn själv blivit utsatt rapporteras denne som potentiellt direkt utsatt.

Totalt rapporterade Plattformens medlemmar in kontakter med 194 personer som varit potentiellt direkt och indirekt utsatta. 166 av dessa personer rapporterades ha varit potentiellt *direkt utsatta* för människohandel eller människohandelsliknande exploatering, inklusive prostitution. Det är en minskning i antalet inrapporterade kontakter mot föregående år. Trots det är trenderna från föregående år i många avseenden desamma. Majoriteten av de vi mött är kvinnor, och majoriteten av de mött har varit utsatta i sexuell exploatering. Två tredjedelar av de vi mött som varit potentiellt direkt utsatta är tredjelandsmedborgare.

Gemensamt för alla personer vi mött är att de behövt hjälp de har rätt till, men myndigheterna inte kunde eller misslyckades med att ge. I vissa fall har den som blivit utsatt så lågt förtroende för myndigheter att de inte vill kontakta myndigheter i första hand, utan i stället vänt sig till civilsamhället. I en tredjedel av fallen har personen inte ansetts kunna få stöd från socialtjänsten.

Sammanfattning i siffror:

- 88 % av direkt utsatta har blivit exploaterade i Sverige, 34 % och/eller i ett annat EU land, och 9 % och/eller i sitt hemland.
- 77 % av de direkt utsatta är kvinnor, 21 % är män.
- 65 % av de direkt utsatta är vuxna mellan 26–65 år. 31 % är unga vuxna 18–25 år, 4 % av de direkt utsatta är barn.
- 60 % av de vi mött hade blivit utsatta i sexuell exploatering, 31 % i arbetskraftsexploatering, 5 % hade blivit multipelt utsatta, och 2 % blev utsatta för människohandel i form av exploatering i brottslig verksamhet.
- 63 % av de direkt utsatta år 2022 är tredjelandsmedborgare, vilket är en ökning från förra året (2021: 44 %), men i linje med tidigare statistikrapporter (se 2020).
- För 50 % av de potentiellt direkt utsatta har det upprättats en polisanmälan.

¹ Vi använder termen "potentiellt utsatt" då formell identifiering av offer för människohandel enbart kan ske som ett resultat av en polisanmälan i Sverige.

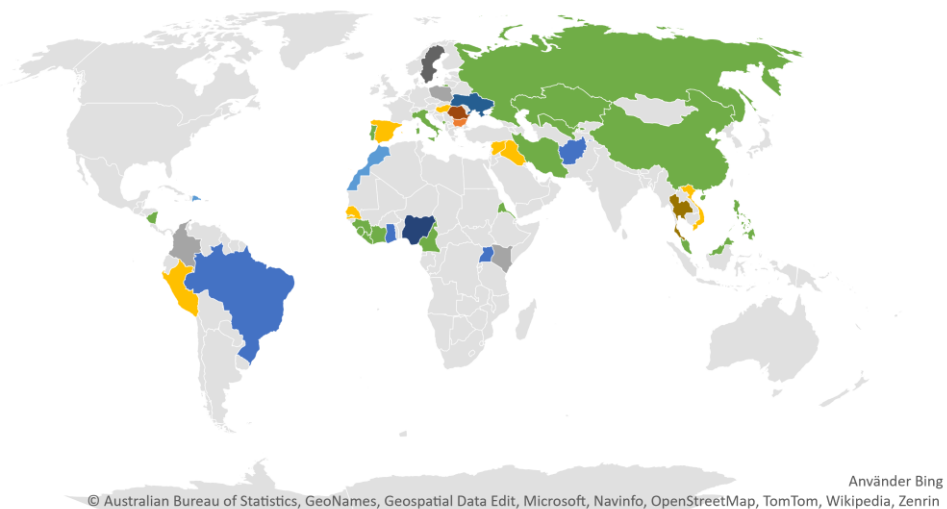
PLATTFORMEN CIVILA SVERIGE MOT MÄNNISKOHANDEL.

- Av polisanmälningarna har 13 % lett till åtal eller dom 2022, och i nästan hälften av fallen (46 %) har antingen ingen förundersökning inletts eller förundersökningen lagts ned.

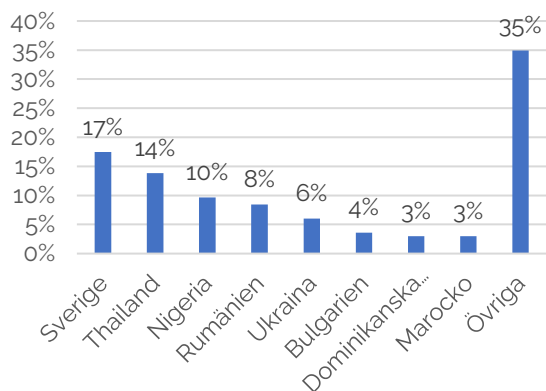
Information om potentiellt direkt utsatta

Denna del avser information om *potentiellt direkt utsatta offer för människohandel, människohandelsliknande exploatering och prostitution*. De personer vi mött är medborgare i länder över hela världen, men vissa mönster kan ändå urskiljas. Majoriteten av de personer vi mött som civilsamhällesorganisationer är så kallade tredjelandsmedborgare, det vill säga, medborgare i ett land utanför EU. Det har skett en viss ökning av personer utsatta för människohandel som är medborgare i Ukraina, varav en del varit utsatta i exploatering redan innan Rysslands invasion. Jämfört med tidigare år är vissa grupper fortsatt mycket utsatta för exploatering i Sverige, då dessa länder återkommer som de största grupperna bland dem vi möter.

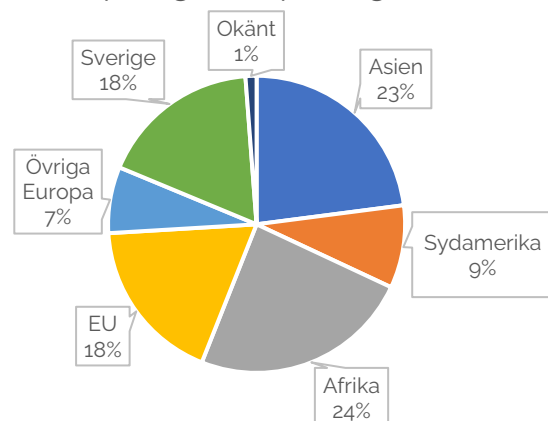
Medborgarskap

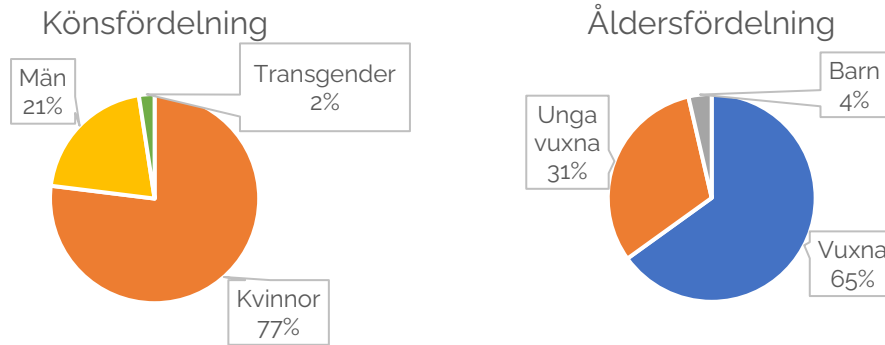
Ursprungsland

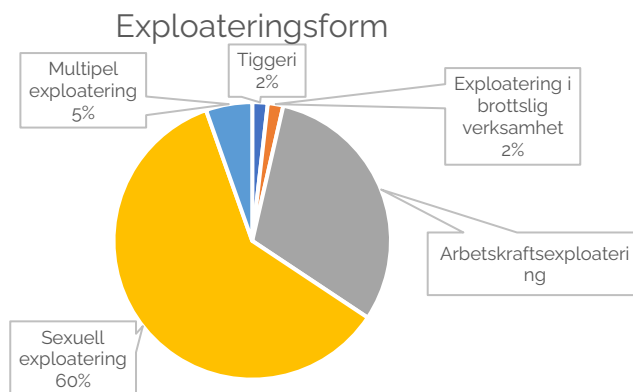
Ursprungsland per region

PLATTFORMEN CIVILA SVERIGE MOT MÄNNISKOHANDEL.

Av de potentiellt direkt utsatta vi mött 2022 är 77 % kvinnor, 21 % män, och 2 % transgender. Detta liknar erfarenheterna från 2021 och 2020 där 81 % respektive 88 % av de vi mötte då var kvinnor, även om vi kan se en viss ökning av inrapporterade kontakter där män identifierats. Vad gäller åldersfördelningen bland de vi mött är majoriteten vuxna mellan 26–65 år gamla, medan en tredjedel är unga vuxna mellan 18 och 25 år gamla. Även detta följer det mönster civilsamhället mött de två senaste åren.

I en jämförelse med 2021 och 2020 har andelen personer vi mött som utsatts i arbetskraftsexploatering ökat år 2022, från cirka 20 % av de vi mött till 31 %. Detta skulle kunna förstås i ljuset av att civilsamhälle såväl som samhället i stort har arbetat mer aktivt mot arbetskraftsexploatering jämfört med tidigare, snarare än att det handlar om ökning eller minskning av de olika exploateringsformerna. Offer för människohandel identifierar inte sig själva i den absoluta majoriteten av fallen, utan det krävs att samhället arbetar aktivt för att upptäcka människohandel och människoexploatering.

Kontakt med myndigheter och civilsamhälle

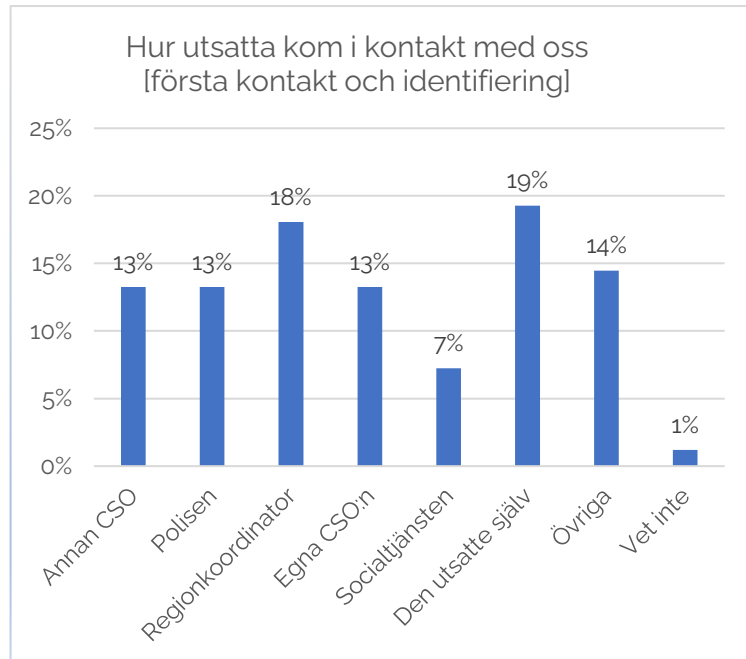
Informationen i denna del avser potentiellt direkt utsatta vi mött 2022.

I 59 % av fallen är det den utsatte själv, en CSO eller andra som tagit första kontakten som lett till identifiering

14 % ville inte ha kontakt med myndigheter

34 % fick inget stöd av myndigheterna

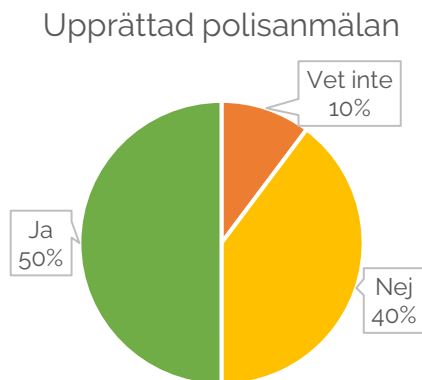
51 % fick visst stöd av myndigheter, men behövde kompletterande stöd från civilsamhället

Resultaten av statistikundersökningen för 2022 visar på liknande situation som tidigare år. I mer än hälften av fallen har personen själv eller andra tagit första kontakten och identifierat personen som potentiellt utsatt, inte svenska myndigheter. Det finns fortsatt en grupp personer som inte vågar eller vill ha kontakt med svenska myndigheter, och därför väljer att ta kontakt med civilsamhället först. För en tredjedel av de personer vi mött år 2022 uppgavs att dessa inte fått något stöd från svenska myndigheter som anledning till att stöd från civilsamhället behövdes. Det visar att civilsamhällets möjligheter att fortsätta bedriva såväl uppsökande verksamhet som lågtröskelverksamheter där personer i målgruppen kan söka stöd och samhällsinformation är fortsatt avgörande för att identifiera och ge stöd till personer som blivit offer för människohandel.

Kontakt med rättsväsendet

Alla de personer som rapporterats in av våra medlemmar som potentiellt direkt utsatta har identifierats som utsatta för människohandel, människoexploatering eller sexuell exploatering i form av prostitution. För 83 av 166 potentiellt direkt utsatta (50%) har det funnits upprättade polisanmälningar. I majoriteten av fallen (54 %) gäller anmälan människohandel och/eller människoexploatering. Totalt rör det sig om 121 anmälda brott.

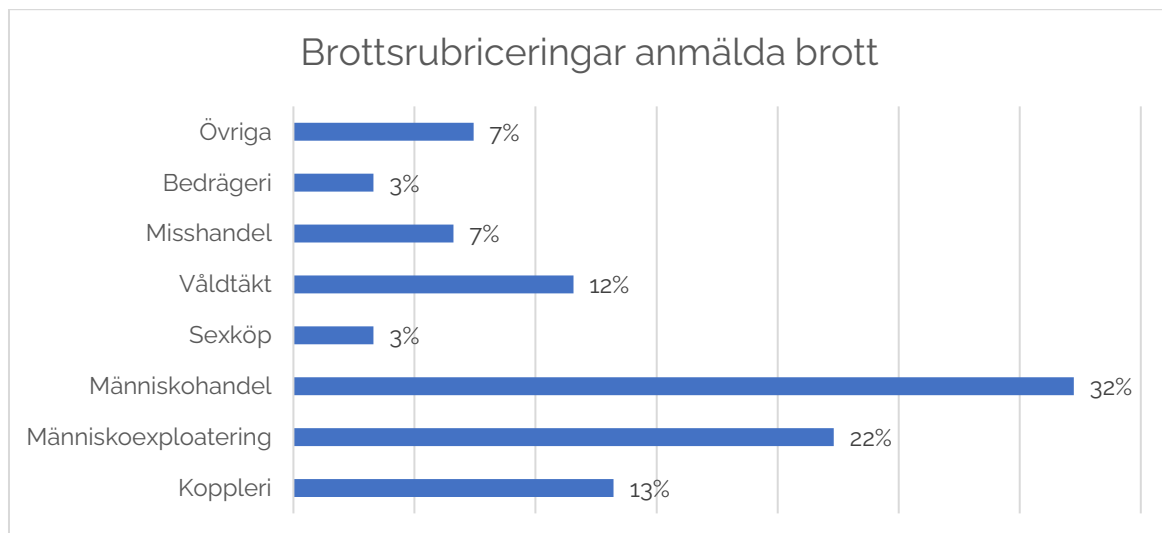

37 % har haft kontakt med en regionkoordinator

29% har förordnats ett målsägandebiträde

11 % har erhållit reflektionsperiod

30 % har fått tillfälligt uppehållstillstånd för bevispersoner

Bland de 83 personer där det upprättats en polisanmälan om någon typ av brott har 37 % haft kontakt med en regionkoordinator mot prostitution och människohandel. 29 % har förordnats ett målsägandebiträde. 11 % har erhållit reflektionsperiod. 30 % har fått uppehållstillstånd för bevispersoner.

Polisanmälningarna rör oftast någon form av brott mot person, även i de fall det inte upprättats en polisanmälan om människohandel eller människoexploatering. I de fallen

har det i stället upprättats en anmälan om våldtäkt, misshandel, rån eller olaga hot. I några fall rör det sig om enkom koppleri.

Status rättsprocessen	Antal	Procent
Dom	6	7%
Åtal	5	6%
Förundersökningen lades ned	27	33%
Förundersökning pågår	27	33%
Ingen förundersökning inleddes	11	13%
Vet inte	7	8%

Resultatet av 2022 års statistikinsamling visar att möjligheten att få sina förövare åtalade i Sverige är fortsatt liten. Förundersökningarna läggs till stor del ned, eller inleddes inte. När möjligheterna att få stöd och skydd i Sverige för att inte bara besluta om att göra en polisanmälan, utan även bearbeta sina upplevelser och få möjlighet att återhämta sig är hårt kopplat till ett uppehållstillstånd för en pågående förundersökning innebär det att stora delar av målgruppen blir utan det stöd och skydd de har rätt till.²

Stöd från socialtjänst

Nedan beskrivs vilket stöd de vi mött år 2022 har fått av socialtjänsten. I denna del inkluderas både direkt och indirekt utsatta, det vill säga, även barn och andra anhöriga som lever med den blivit direkt utsatt. Frågan som besvarats är "status i förhållande till kommunal socialtjänst". Informationen ska tolkas med viss försiktighet, då en del av svaren är svårtolkade och inte kan hänföras till någon enskild typ av stöd. För 22 av 194 svar (11 %) fanns endast delvis ett svar eller ett svar helt utan närmare information. För dessa svar kan personen ha fått mer stöd än vad som framgår av statistikinsamlingen. En person kan också haft en rätt till stöd under en del av året medan förundersökningen pågick, och sedan fått socialtjänstens stöd indraget när denna lagts ned och uppehållstillståndet för bevispersoner upphört.

- 43 av 194 har inte kontaktat socialtjänsten (22 %)
- 52 av 194 uppges sakna rätt till stöd från socialtjänsten (27 %). I denna siffra inkluderas även svar där respondenten i ett fritextsvar angivit att stödmottagaren är asylsökande
- 23 av 194 har fått skyddat boende (11 %)
- 5 av 194 fick akutboende utan att det följdes av skyddat boende (2,5 %)
- 4 av 194 erhöll nödbistånd utan att det följdes av försörjningsstöd (2 %)
- 25 av 194 erhöll försörjningsstöd (13 %)

² Se utlänningslag (2005:716), 5 kap. 15 §. samt direktiv 2011/36/EU samt Europarådets konvention om bekämpande av människohandel

Stöd från civilsamhället

Våra medlemsorganisationer har under 2022 stöttat de totalt 194 utsatta (direkt och indirekt) individer vi mött med bland annat skyddat boende, juridisk rådgivning, samtalsstöd, basbehovsstöd (mat, kläder med mera), vårdkontakter, social samvaro, hänvisning till samhällsaktörer samt kontakt med familjemedlemmar.

Under 2022 har 60 personer, 35 vuxna och 25 barn, omfattats av Nationella Stödprogrammets insatser. Det innebär att civilsamhället gått in med kompletterande stöd med hjälp av egna medel i majoriteten av de kontakter de haft 2022 och som redovisas i denna statistikrapport.

Direkt och indirekt utsatta barn

Av de 166 personer som varit potentiellt direkt utsatta för prostitution och människohandel var 6 personer barn. Majoriteten av dessa barn var utsatta för sexuell exploatering. 27 barn var potentiellt indirekt utsatta för människohandel, i den mening att deras föräldrar varit direkt utsatta för människohandel.

Analys och slutsatser

Alla personer som civilsamhället rapporterat in i denna statistikinsamling har identifierats som en person utsatt för människohandel eller människohandelsliknande exploatering och prostitution, antingen direkt, eller indirekt som medföljande barn till den som utsatts.

Nästan 90 % av de potentiellt direkt utsatta vi mött år 2022 utsattes för detta i Sverige.

För hälften av de personer som varit direkt utsatta för brott har det upprättats en polisanmälan. I 54 % av fallen rör anmälan människohandel eller människoexploatering.

Endast 1 av 10 av de vi mött som polisanmält ett brott har identifierats som ett offer för människohandel och erhållit en reflektionsperiod. Mindre än en tredjedel har beviljats uppehållstillstånd för bevispersoner. I en del av fallen kan polisanmälan röra något annat än människohandel eller människoexploatering, men en stor del av anmälningarna rör allvarliga brott mot person. Trots det är det endast i 29 % av fallen som den brottsutsatte förordnats ett målsägandebiträde. Det innebär att majoriteten har stått utan det juridiska stöd som de har rätt till, även om årets siffror visar på en viss ökning jämfört med 2020 och 2021.

Svårigheterna att erhålla betänketid och uppehållstillstånd för bevisperson är allvarliga, då majoriteten av de som utsatts antingen är EU-medborgare eller tredjelandsmedborgare, som i praktiken ofta har begränsad tillgång till skydd och stöd i Sverige med hjälp av socialtjänsten utan ett sådant uppehållstillstånd. Detta trots en rätt att vistas i Sverige, exempelvis i väntan på beslut i en ansökan om skydd. De vi mött har då trots att de utsatts för brott i Sverige svårt att få någon eller rätt hjälp av svenska myndigheter. En del av förklaringen kan vara att de hamnar mellan stolarna och blir drabbade av en otydlig ansvarsfördelning mellan myndigheter, som i fallet med asylsökande offer för människohandel. En annan att socialtjänsten och vården inte sätter in rätt stödjande och skyddande insatser sett till behoven. Detta gäller även svenska medborgare, som utgör nästan en femtedel av de direkt utsatta vi mött 2022.

PLATTFORMEN CIVILA SVERIGE MOT MÄNNISKOHANDEL.

Statistikinsamlingen över civilsamhällets kontakter med utsatta visar inte på några stora förändringar i det offentliga systemets förmåga att såväl upptäcka som sätta in tillräckliga insatser om skydd och stöd till den som utsatts. Civilsamhället tar fortsatt stort ansvar för att offer för prostitution och människohandel ska få det stöd, skydd och information som de behöver och har rätt till.

Civilsamhället har en unik förmåga att ge information och stöd till de personer som känner låg tillit till myndigheter, och kompletterar på det sättet myndigheternas arbete. Däremot visar 2022 års statistikinsamling återigen att civilsamhället inte enbart fungerar som en brygga in i det formella stödsystemet, utan täcker upp för systematiska luckor i det systemet. Som offer för människohandel ska den som utsatts ha ovillkorlig rätt till skydd, stöd och återhämtning. När en stor del av hjälpen fortsätter att komma från civilsamhället i stället för statliga aktörer har samhället brustit i sitt ansvar att tillgodose en rätt, och lämnat fullgörandet av den till välgörenhet. Det är en rättsosäker och ohållbar situation.